

Michal Hronec

Premena pastierov

**na poľnohospodárov a pestovateľov technických
plodín v osade Slov. Komláš**

alebo ako sa zmenil život Slovákov presťahovaním sa na
Dolnú zem po tatársko-tureckom plienení.

Bratislava

2016

Úvodné slovo

Po Tatársko-tureckej invázii na európskom kontinente zostalo územie Uhorska osmanskými bojovníkmi neľudským spôsobom vyplienené. Tam kde vkročila noha Turka zostalo z obývaných osád len zhorenisko. A aj tam kde časť obyvateľov osady ostala nažive urobili si z nich väčších otrokov ako tomu bolo v samotnom Uhorsku pod panstvom feudálov. Územie obývané maďarskými kmeňmi Jazigov a Kumánov ostalo skoro 150 rokov pre maďarskú kráľovskú komoru neprinášajúce žiadny úžitok. Kráľovská komora sa rozhodla obdarovať svojich verných služobníkov v boji proti Turkom práve týmito spustošenými územiami. Takto získal gróf Jozef Rudňanský, pustatinu Komlóšku. Jeho arménsky pastieri hovädzieho dobytku na nej mu prinášali malý osoh. Rozhodol sa teda osadiť na túto pustatinu Slovákov, evanjelikov, mimoriadne pracovitých, z osady Békešsky Svätý Ondrej –Békésszentandrás, ktorý sa nie veľmi znášali s tamojšími Maďarmi katolíckeho vierovyznania. História potvrdila, že Slováci boli naozaj pracovitý, pod ich rukami osada sa premenila na najväčšiu, najbohatšiu slovenskú osadu v celom rakúsko-uhorskom mocnárstve, a po prvej svetovej vojne aj v kráľovstve Maďarskom od jej založenia na viac ako 11 000 obyvateľov.

Od roku 1746 do roku 1773 sa vie len toľko o Komlóši , že z 99 rodín zakladajúcich osadu sa tento počet zvýšil na 453 rodín. Z týchto bolo 189 rodín poddaných s domom a roľami, 181 želiarskych rodín s domom bez rolí a želiarov bez domu a bez rolí bolo 83 rodín. V tom čase obhospodarovali 3244 k. j. z chotára osady.

V roku 1828, podľa vtedajšieho súpisu, mala obec, už nie osada, práceschopných obyvateľov 2 688. Práceschopných preto, lebo do súpisu neboli zahrnuté osoby staršie ako 60 rokov a deti do 14 rokov.

Zaujímavosťou je, že každý dom podľa poradia ako sa postavil dostával identifikačné číslo.. Takto dostali čísla aj zemľanky v *akovoch*, či v každom *akove* bol nejaký príbytok neuvádza žiadny dokument. Ba boli číslované osobitne aj cigánske chatrče, ktoré sa nachádzali na okraji obce. Ešte aj v súpise obyvateľov a domov z roku 1923 po rozdelení obce na obvody sa udávajú pôvodné čísla domov, respektíve objektov napr. : v prvom obvode sa uvádza číslo domu 1 638, v ktorom sa nachádzala obecná *črepáreň*, alebo pod číslom 1645 sa uvádza rímskokatolícky pohrebný dom. V druhom obvode,

ktorý sa dotýkal svojim okrajom pasienkov a lúk na kosenie, sa v tomto súpise nájdu čísla od čísla 775 a väčšie.

Po založení osady bol chotár rozdelený na pastvisko a vymerané boli zvlášť plochy na lúky pod kosbu, kde sa zvieratá nepásli. Toto delenie zodpovedalo vtedajšej deľbe práce a spôsobu obživy. Osadníci sa zo začiatku živili hlavne chovom dobytká. Ako pastieri pásli hovädzí dobytok, kone ale hlavne ovce. Veď z tohto ovčiarskeho prostredia na dolnú zem prišli. Nebolo im cudzie. Orali len toľko pôdy aby získali pre rodinu obilie na chleba. Na dolnú zem si osadníci priniesli z obilnín len raž a ovos o pšenici a iných obilninách mali málo vedomostí. Z chotára pod oráčinu bolo používaných 2955 prešporských meríc. Plocha lúk pod kosbu činila 2966 prešporských meríc. V západnej časti chotára našli pôdu vhodnú na pestovanie hrozna a tak si vymerali pre každú rodinu buď celú alebo polovinu prešporskej merice, ba aj želiari bez domu dostali štvrtinu prešporskej merice. Zvyšok chotára boli pastviny.

Zanedbaná, skoro 150 rokov, neobrábaná pôda sa ťažko kultivovala. AJ poľnohospodárske náradie mali primitívne – drevený pluh, bránu z vrbového prútia atd. Preto museli pri orbe zapriať do jedného pluhu dva pári volov alebo tri kone. Uľahčenie práce ako aj zvýšenie produktivity prác im prinieslo poľnohospodárske náradie z ocele.

Pozemky na pestovanie poľnohospodárskych plodín si zaberali podľa toho akú silu mali na obrábanie. Obrábala sa pôda len cca 1 km od osady. Ostatný chotár obce bolo pastvisko a lúky na kosbu, ako už bolo spomenuté.

Predpríprava na zrušenie poddanstva spočívala vo vymeriavaní ornej pôdy pre tých, ktorí mali záujem a technické možnosti na obrábanie pôdy. Jedna poddanská rodina dostala okolo 2.1 ha ornej pôdy. Samozrejme len taká rodina u ktorej bol predpoklad, že zemepánovi dokáže túto pôdu zaplatiť.

Po vykúpení sa z večného poddanstva sa začína rozvíjať *sálašské* gazdovanie. Prvé *sálaše* sa objavujú už v roku 1854, v tomto roku ich bolo postavených 84. *Sálašské* gazdovanie sa zakladá preto, lebo sa poddaným pozemky vymeriavali od osady do vzdialenosti 5 - 6 km a v niektorých prípadoch, pod Kasaperom až 9 km. Tieto vzdialenosti nútili majiteľov zo začiatku stavať si aspoň malé chatrče kde sa mohli na noc po skončení práce na poli, alebo pri nečase, uchýliť. Postupne si stavali na svojom pozemku väčšie objekty, domy – *sálaše*, v ktorých sa už dalo žiť s celou rodinou. Okrem obytnej časti si ďalej stavali aj hospodárske objekty, maštale pre dobytok, chlievy pre

ošípané a koterce pre hydinu ako aj prístrešky na ochranu poľnohospodárskeho náradia. *Sálaš* si obkolesili výsadbou stromov, hlavne agátových, takto vzniklo celoročné bývanie na *sálaši*. Mnohí z nich mali domy aj v obci, ktoré používali na bývanie počas voľných dní a sviatkov, kedy sa zúčastňovali bohoslužieb, respektíve iných slávností. Na voľné dni si gazdovia zjednali, ak nemali bítešov, *taňášov*. Často títo *taňáši* zastupovali aj gazdu a starli sa o chod života na *šálaši* a boli zodpovedný aj za prácu bítešov a sluhov. Funkcia *salášov* sa menila najprv bola výrobnou zložkou a neskoršie spotrebnou zložkou s celoročným bývaním.

Podnikateľské schopnosti gazdov viedli k diferenciacii veľkosti gazdovstiev u niektorých k rastu a u niektorých k zániku a ku schudobneniu na úroveň želiarov. Tak napríklad na začiatku 19. storočia už boli rodiny, ktoré mali až 30 ha vlastnej pôdy. Takouto rodinou boli rodiny Mateja Karkuša a jeho bratranca Martina, ktoré okrem svojej pôdy prenajímali od zemepána zo začiatku až 100 ha pôdy pod Kasaperom, možno povedať, že to bolo územie, ktoré sa nazývalo Kostolisko a históriou potvrdená poloha obce pred tureckou inváziou. Neskoršie tieto rodiny nedokázali platiť zvýšené nájomné a prenájom opustili. Matej Karkuš sa so svojim bratrancom rozišiel a prenajal si pôdu so svojimi synmi cca 80 ha ležiacu pozdĺž šámsonskej cesty. Tieto pozemky nazývali obyvatelia komlóša - *Báranovo*. Táto rodina niesla prezývku – „bohatí Karkušovci.“

Evidencia chovu zvierat nebola veľmi presná, hoci zemepán si svoj deviatok sledoval, ani dokladovo sa tieto údaje nezachovali. Prvé presnejšie údaje sú z roku 1773, teda 27 rokov po príchode prvých osadníkov sa objavujú štatistické údaje. Tak v roku 1773 sa uvádza, že Komlóšania chovali: 1009 ks volov, kráv 709 ks, 1222 ks teliat – u tohto čísla sa treba pozastaviť či je objektívne, lebo voči počtu kráv je to neúmerne vysoké číslo, pravdepodobne sa uvádza pod pojmom teľa aj trojročné zviera. Koní mali 651 ks a žriebät 362. Počet oviec sa vykazoval 1568 ks a ošípaných 646 ks.

O sedem rokov neskôr stav hospodárskych zvierat výrazne poklesol. Z dostupných historických prameňov sa nedalo zistiť príčinu tejto zmeny. Tábor György, učiteľ s pomad'arčeným priezviskom, alias Juraj Tušiak uvádza tieto čísla:

	1780	1790	1800	1810	1823
Voly	662	265	336	510	658

Kravy	775	359	343	480	701
Teľce	938	141	222	240	461
Kone	1074	671	848	993	1297
Žriebence	109	22	50	27	86
Ovce	2677	1076	1112	1727	3032
Ošípané	515	188	440	561	594

Tento polo nomádsky spôsob života sa až v polovici 19. storočia, po vykúpení sa poddaných z večného poddanstva, v našom prípade už od založenia osady taxalistov, postupne menil na poľnohospodársky. Pestovanie obilia sa stalo výnosnejším ako chov dobytká. K tomuto kroku dopomohlo aj nariadenie z roku 1856, ktoré znamenalo odstránenie *akovov*. *Akovi* boli bývalé hospodárske dvory pre chovateľov dobytká a často aj obydlím pre chudobnejšie vrstvy obyvateľstva. Tieto územia rozprestierajúce sa na západe v počte 114 *akovov* - hospodárskych dvorov, na severe v počte 74 dvorov, na východe v počte 77 dvorov a na juhovýchode v počte 26 dvorov, boli rozmerané na stavebné pozemky a vytvorené nové ulice osady. Celkový počet *akovov* bol 291. Strata *akovov* znamenala obmedzenie možnosti chovu dobytká, ktorí bol sústredený práve v týchto *akovochoch* pretože pozemky vymerané v intraviláne na bývanie neboli, vzhľadom na svoju veľkosť, súčasne na chov dobytká vo väčších počtoch.

V uvedenej tabuľke sa objavujú aj iné poklesy stavov zvierat. Tak napríklad ťažné zvieratá voly boli nahradzované konskými záprahmi. Konský poťah bol síce slabší ako volský no bol mobilnejší a rýchlejší, preto sa stal chov koní výhodnejší. Nízky stav žriebät bol však spôsobený tým, že kobyly vzhľadom na svoju reprodukčnú spôsobilosť nebolo možné používať po pripustení na ťažšie práce. Gazdovia preto menej vyžívali kobyly na rozširovanie chovu.

Zaujímavý však ostáva chov oviec. Ich počet do roku 1823 rapídne vzrástol. Od roku 1773 sa takmer zdvojnásobil z 1568 ks na 3032 ks. Táto zmena bola vyvolaná využívaním vlny v odevnom respektíve v textilnom priemysle. Na ovčej vlny si obyvatelia obce slušne zarábali. Ovce strihali v jednom termíne a vlnu predávali na dražbe spoločne a zo zárobkom sa delili podľa množstva

Obyvatelia Slovenského Komlóša až na rozhraní rokov 1848 - 50 sa preorientovali od chovu dobytká k pestovaniu obilia. Táto práca si

vyžiadala rozšírenie technických prostriedkov a iných pomocných zariadení, ktoré by umožňovalo uskladnenie obilia kým sa toto nespeňažilo. Stavali sa v dedine sýpky, museli nájsť na prepravu obilia i prepravné prostriedky ako napr.: vrecia.

Na výrobu vriec bolo treba mať technickú rastlinu, z ktorej by sa dali vyrobiť. Takouto rastlinou boli konope a ľan. V minulosti pestovala sa konopa a spracovávala len na domácu potrebu. Od tohto rodinného využívania konope na zhotovovanie po domácky vyrobeného ošatenia a výrobu úžitkových predmetov ako boli plachty a handričkové pokrovce, prechádzali na rozšírenú výrobu a teda aj rozvoj plôch na pestovanie konôp vzrástol. Na to, kedy sa k tomuto kroku pristúpilo, máme dva rozdielne časové údaje:

1. V publikácii „Národopisné údaje zo Slov. Komlóša“ v knihe „Informácie z múzeí békešskej stolice č. 3“ vydané v roku 1974, autorkou Marittou Borossovov v kapitole - O rozvoji tótkomlóšského poľnohospodárstva - sa na strane č. 234 uvádza, že v roku 1851 z chotára vymerali na juhovýchodnej strane osady na každú usadlosť v dedine pozemky veľké 240 štvorcových siah v desiatkovej sústave to je 8.63 áru na pestovanie konope.

Konopa nebola jediná technická plodina. Industrializácia a rozvoj priemyslu vyvolala potrebu pestovať i iné technické plodiny ako je cukrová repa, cirok ricín a tabak. Začiatkom 19. storočia sa vo veľkom začali pestovať i ďalšie plodiny ako cibuľa, kapusta, paprika.

2. V roku 2014 sa našiel dokument – „*Konopiská na Kis Komlósi roku 1840*“. „*Delené za peníze*.“ (Názov dokumentu je opísaný podľa originálu.) Kto tento menoslov napísal nie je možno jednoznačne určiť. Pravdepodobne ho napísal sám richtár obce Juraj Antal. Pod týmto nadpisom je uvedené s otáznikom „? kb = (kőröl belöl) číslo 456 a 26 kat. h., čo znamená - približne - 456 parciel a rozdelené pozemky v celkovej výmere 26 katastrálnych honov. Ďalej je napísané - „za Antal Györgye Rychtára - Karkus Jánosa Törv. bírova“ (törvény bíró = zákonný sudca). Je pravdepodobné, že údaj v spomenutej publikácii v článku M. Borossovej je nesprávny alebo sa ešte aj v roku 1851 vymeriavali ďalšie pozemky vyčlenené na konopiská, ale boli menšie ako pri prvom delení a predaji chotára.

Tento dokument v originály je majetkom Juraja Antala- Dolnozemskeho, ktorý má veľkú zbierku historických artefaktov vo svojej držbe.

Úvodné slovo z hľadiska procesu premeny spôsobu života z pastierstva do poľnohospodárstva je iba historickou skratkou. Hlavnou úlohou tejto prác je poskytnúť obraz o rodinách, ktoré si konopiská kupovali. Pestovanie konôp pretrvalo viac ako 100 rokov a bolo likvidované až po Druhej svetovej vojne prechodom na družstevné hospodárenie v rokoch 1949 - 50.

Vysvetlivky pojmových, jazykových respektíve iných zvláštností po úvodnom slove

Menoslov tých, ktorí v roku 1840 kupovali konopiská obsahuje jednu zvláštnosť. Pre časté opakovanie sa rovnakých priezvisk uvádza zapisovateľ aj prezývku menovaného, alebo jeho remeslo, respektíve zamestnanie, ktoré v obci vykonáva. Tam kde dotýčný občan nezaplatil za konopisko je tiež uvedená poznámka. Vzhľadom k tomu, že menoslov je napísaný doslovným presným opisom uvádzajú sa tieto zvláštnosti osobitne aby čitateľ mohol vstúpiť do čítania už oboznámený s niektorými pojmami:

Vykonávané práce alebo prezývky:

Hronec Pavol - cösöz = správne malo byť - csösöz – obecný strážca chotára

Pipíš Juraj - cordás = správne má byť - csordás – pastier koní

Pipíš Juraj - tiros = prezývka

Adam Šoltís - kremenár = predavač kamienkov do zapaľovača, alebo predavač prírodného kameňa a ocieľky pomocou, ktorých sa zapaľovalo vlákno *pávky* a od neho *filbus*. Filibus je špeciálne narezaná trieska z vrby. *Pávka* je rozstrapatený plod šachoriny.

Ján Pipíš - juhász = Juhás = pastier oviec

Ján Pipíš - kováč

Ján Bartoš - kresár = tesár

Pavol Duska - tyelygar = teliar = pastier teliat

Tout Ondrej - čižmár

Antalka (bez priezviska) - gazdina = obecná kuchárka, ktorá pripravovala predstaveným obce a prisažným obedy

Pa Karol Bende - učiteľ (pa = pán)

Pa Štefan Túroci - učiteľ -,-

Pavol Hudák - Jano

Michal Varga - bot = palica

Pavol Moravski - ba... (nečitateľné)
 Pavol Moravski - Svitko
 Duszka Pavol šepriák = len prezývka
 Pavol Moravski - beh... (nečitateľné)
 Ondrej Ištván - ğugas (gujáš = pastier kráv) Na viacerých miestach sa autor uchýlil k použitiu písmena „ğ“, ktorým sa v gotike označovalo písmeno „j“. Tam kde je nad písmenom „ğ“ bodka musí sa čítať ako skutočné písmeno „g“.
 Pavol Kováč - žiak
 Bočkaji - cigán
 Michal Matajs - Janov
 Pavol Bogár - Mišov
 Ján Boroš - Olách = Rumun, valach
 rector – niektorí z učiteľov, priezvisko nečitateľné
 Beňo Pavol – kováč
 Melek Pavol – Šamu
 Karas Ján – morka
 Bobor Ján - sivák
 Bobor Pavol - hvezd...
 Ďurkovič Ondrej - stariho Ondriša, (jednalo sa pravdepodobne o syna)
 Juraj Bocskaji - ifj. = mladší
 Kerđo Juraj - cestár = obecný zamestnanec , ktorý opravoval výtlky na makadamových cestách
 Kukučka Pavol - Mišov
 Kováč Juraj- žiak
 Bogár Ján - babic
 Karas Ján - mort....

Ďalšie vysvetlivky k opisu tohto historického dokumentu:

Autor rukopisu používa z veľkej časti latinku, no sem tam sa mu pritrafi použiť aj písmená zo švabachu – teda z gotického písma. Napríklad v záhlaví tabuľky použil - Gmena =Jmena, alebo použil aj „w“ namiesto „v“. Okrem týchto často použil aj gotické „s“ a „z“. Písmeno „ğ“ sa číta ako „j“, ale písmeno „ğ“ s bodkou treba čítať ako „g“ v aktuálnej abecede. Ďalej používa písmená z maďarskej abecedy, ale často sa mu pod pero vkladá aj písmeno zo slovenskej abecedy, napr.: nepíše maďarské „cs“, ale slovenské „č“ – Lanča ,

Lukáč, Venerčan. Niekedy píše namiesto mäkkého „c“ aj „tc“, toto spojenie „tc“ nezapadá do žiadnej abecedy. Maďarská abeceda pozná mäkké „c“ ako „cz“. Neprávne napísané maďarské „gy“ ako „dy“ (dyepu = d'epu = lúky.) Krstné mená píše výlučne po maďarsky – György = Juraj, Pál = Pavol, János = Ján, András = Ondrej, Mihály = Michal atd. Občas použil aj archaické krstné mená ako napr.: Ďuro.

Iné poznámky v rukopise:

1L, 2L, 3L.... = prvý list, druhý list... po maďarsky *lap*, preto „L“.

Kb = körül belül = približne

Niektoré nárečové slová sú vysvetlené priamo v menoslove tých, ktorí si kupovali konopiská.

K platidlu je treba pripomenúť, že na rukopise je ako hodnota konopiska uvedená mena pod skratkou „f“ čo znamená florén alebo forint. Ďalej je napísaná skratka „x“ čo znamená groš, alebo grajciar. Do roku 1892 sa v monarchii táto mena oficiálne používala. Pre úplnosť treba uviesť, že florén patrilo do šesťdesiatkovej sústavy, preto 1 f = 60 grajciarov. V tomto období sa používal názov meny aj – forint, zlaty v Rakúsku aj gulden a v Uhorsku aj kombinácia pengő forint. Obyvatelia v tých časoch mali naozaj dosť problémov s ekonomickými hodnotovými vzťahmi pri obchodovaní.

Plošná miera udávaná v rukopise napr.: 1 reťaz = 0.7193 ha, 1 ½ reťaze = 1.0793 ha, 2 reťaze = 1.4386 ha.

Výnos konopnej vlákniny z jedného hektára je cca 2.5 tony . Ak si prepočítame koľko vlákniny mohli Komlóšania dopestovať z vymeranej plochy pozemkov na pestovanie konope na uvedenej ploche v katastrálnych jutrách zistíme, že mohli v jednom roku dopestovať cca na 14 ha pri 2.5 tony vlákniny z hektára, až 35 ton .

Farár, Samuel Horváth vo svojej monografii vydannej v roku 1880 píše toto: „Súctou treba povedať, že u nás aj mnohé sedliacke ženy predávajú vlastnoručne vyrobené látky. Toto nie je zanedbateľné. Kým maďarská žena vyniká vo varení, pečení, tak **Slovenky** tkajú, šijú a aj v poľných prácach vynikajú. Spomínam si, že Komlóš v jednom roku iba za vrecia dostal 30 000 forintov. Natol'ko boli žiadané, v tom čase hocikde, komlóšske vrecia.“

Za predpokladu, že z 35 ton vlákniny bolo hrubé vlákno 10 %, a na vrecia použili odhadom 3 tony, pričom vrece vážilo cca 0.5 kg, v obci sa vyrobilo

6 000 vriec. Takto je treba sa pozerat' na začiatky pestovania tejto technickej plodiny v Slovenskom Komlóši.

Doslovný prepis rukopisu:

Kis Komloské konpiska zapeníze d'el'ené roku 1840.

<u>Gmena</u>	<u>Retaz</u>	<u>plat.</u>
<u>1 honi</u>	<u>Obyvat.....</u>	<u>f...x....</u>
Stirbitc András	1	2 30
-,,-	1	2 30
-,,-	1	2 30
Varga György	1	2 30
-,,- János	½	1 15
Pipis András	1	2 30
Hrabouszki György	½	1 15
Meszáros György	1	2 30
Meszáros György	½	1 15
Venerčan András	1	2 30
Tout György	½	1 15
Dafko Gyuro	3 ½	45
2 honi		
Hronec Pál cősz	1	2 30
-,,-	½	1 15
Denčgak György	½	1 15
Hasko Mihály	1	2 30
Lanča György	½	1 15
Hrivnák Pál	½	1 15
Paulik Mihály	1	2 30
Lesnár János	½	1 15
Mellinčgar János	½	1 15
Nyeretyhászki János	1	2 30
Lukáč János	½	1 15

Povázsaji Samuel	2 1/2	6 15	
Kunstar Pál	3 1/2	30	mádat' 3 zl

3 honi

Antolik Pál	1/2	1 15
<u>Pipis Mihály</u>	<u>1</u>	<u>2 30</u>
1 L. kb. Retyaz	20. 9	52 5

Sovány György	1	2 30
Benyo János	1/2	1 15
Denčgak János puc ..	1/2	1 15
Molnár György	1	2 30
Szuchanszki Adám	1	2 30
Hudak Pál	1	2 30
Kuzma Mihály	1/2	1 15
Pipis György čorda..	1/2	1 15
Mottyouzski János	1/2	1 15
Pipis György tiros..	1/2	1 15
Soltisz Adám kresmár	1	2 30
Lachata János	1	2 30
Sovany Pál	1	2 30
-,,- Pál	3	50

4. honi od dyepu začnuté

Cwalinga Pál	1	2 30
Korim Mártony	1	2 30
Martini Mártony	1	2 30
Bobor György	1	2 30
Molnár György	1	2 30
Demko Mihály	1/2	1 15
Pipis János Juhasz	1	2 30
Hajtman Mihály	1/2	1 15
Juhasz Pál	1	2 30
Somodyi Mihály	1/2	1 15
Somodyi Pál	1/2	1 15

Petrovic János	½	1 15
Gallat Mihály	1	2 30
Hudák Pál gano..	½	1 15
2L	21.2	?

Boldocki János	½	1 15	
„-“ György	1	2 30	madat 1 15

(madat = má dat', respektíve zostal dlžný)

5 honi začnute od cesti

Hajko János	4	10
Gabor János	½	1 15
Vağa Pál	1	2 30
Pipis Pál	1	2 30
Pipis Mattyás	1 ½	3 45
Lachata György	½	1 15
Mottyouzski Pál	1 ½	3 45
Morauszki György szl...	½	1 15
Komora Györg	½	1 15
Sirony János	½	1 15
Kotlár János	½	1 15

6 honi začnute od dyepu

Pipis János Kova...	1 ½	3 45
Szokolaji János	½	1 15
Bartos János	1	2 30
„-“ György	1	2 30
Tuska Istvány	2	5
Franko Mihály	½	1 15
Roszkos János	1	2 30
Mallya Mihály	1	2 30
Boldocki Mártony	1	2 30
Zillyik Mártony	½	1 15
Cvallyinga János	½	1 15
Bartos János Kresár	½	1 15

Duszka Pál tyelygar	9/10	2 15
3 L	26.5	63 45

7 honi od cesti začnuté

Barháč Mártony	½	1 15
„-„ János	½	1 15
Hrivnak György	1 ½	3 45
Hnyillica János	½	1 15
Ihnatyik András	½	1 15
Pipis Mártony	½	1 15
Holub András	1	2 30
Gutyán Pál	1	2 30
Szpisgak György	½	1 15
Pipis Mátyas	½	1 15
Varga Mihály bab..., alebo bob..	½	1 15
Pipis Pál	½	1 15
-,- Adám	½	1 15
Pipis András	1	2 30
-,- András	1	2 30
Oravec Mattyas	½	1 15
Makovicki János	½	1 15

8 honi od dyepu začnuté

Tuska Mihály	½	1 15
Roszkos Pál	1	2 30
Juhász György	1	2 30
Hovorka Mátyas	1	2 30
Francishti Pál	1	2 30
Sovany Mihály	1	2 30
Hudák Mártony	1	2 30
Pa.. Kalai	1	2 30
Machan Martony	2	5
<u>Vallyo Palo</u>	<u>3</u>	<u>45</u>
4 L	22.2	55 45

9 honi začnuté od cesti

Domanovszki Pál	1	2 30
Lopusni János	½	1 15
Voska János	½	1 15
Bobor Pál	½	1 15
Roszkos Mátyás	½	1 15
Benyo András	½	1 15
-,,- János	1 ½	3 45
Rusznák György	1 ½	3 45
Morauszki Pál ba..	1	2 30
Dobos Gergely	½	1 15
Mattaj András	½	1 15
Rosza Pál	½	1 15
Petrina Pál	½	1 15
Lopusni Pál	½	1 15
Antalka Gázdina	½	1 15
Garaj Mártony	½	1 15

10 honi začnute od dyepu

Gyurík András	1	2 30
-,,- Mihály	½	1 15
Gubis János	2	5
Tuska János	1	2 30
Mattajsz Gyorgy	1 ^{1/2}	3 45
Kuraj János	1	2 30
Antal Pál	1 ^{1/2}	3 45
Hovorka János	3	7 30
Korim Mihály	½	1 15
Lászik András	2	5
-,,- András	1	2 30
Morauszki Pál svitko	½	1 15
5L	26. 5	66.15
Lásik Adám	2	5
Galo Mártony	1	2 30

11 honi od cesti začnutie

Paulik György	1	2 30
Duszka Pál šepřák	½	1 15
Karkus Istváný	1	2 30
Kmetyka János	1	2 30
Szpisgak János	1	2 30
Szokol János	1 ^{1/2}	3 45
Krečmeri Mihály	½	1 15
Gyivičan Mátyás	½	1 15
Mottýouszki Pál beh..	1	2 30
Morauszki Mihály	½	1 15
Mallya András	1	2 30
Boldocki Mihály	1	2 30
Istváný Pál	1	2 30
-,,- György	½	1 15
Rimouszki Mihály	1	2 30
Timka János	1	2 30
Petrina János	1	2 30
Budinszki György	½	1 15
Kllyement Mihály	1	2 30
Morauszki András	1	2 30
Karkus János	1	2 30
Misečka János	½	1 15
Polgak Pálné	½	1 15
Bobor Pál hvez..	3/10	45
6 L		22.8

12 honi od dyepu začnuté

Framko György	1	2 30
Farkas Mihály	1	2 30
Louci János	1	2 30
-,,- Mártoný	½	1 15
Mattyej Adám	1	2 30
Čgernik Adam	1	2 30

Bobor György	1	2 30
Benyo András	1	2 30
Kuzma Mihály	½	1 15
Leginszki János	½	1 15
Nyemet Mártony	1	2 30
Cipcjar Pál	½	1 15
Kollár Pál	1	2 30
Kollár Mihály	½	1 15
Pollyerecki György	½	1 15
Dorotovič Pál	½	1 15
Istvány András gúgás	½	1 15
Račko György	½	1 15
Kllement Pál	½	1 15
„-„ Mártony	½	1 15
Mattajsz András	1	2 30
Kováč Pál žiak	½	1 15
Magna Mihály	½	1 15
Dorotovič György	1 ^{1/2}	3 45
Bočkaji György ifi	½	1 15
<u>Uhrín József</u>	<u>½</u>	<u>1 15</u>
7L	20	50

13 honi od cesti začnuté

Paullyik Pál ifi	½	1 15
Tuska András	2	5
Bočkaji cigán	1	2 30
Čgernik Pál	1	2 30
Paulik Mátyás	1	2 30
Boros János	½	1 15
Kmetyka András	2	5
Ballas Jánosné	1	2 30
Korim János	1	2 30
Karkus Mártony	1 ½	3 45
Surmák János zostatu celu retaz	4	6
Ondrejo Pál	1	2 30
Tout András	1	2 30

Mejszáros Istvány	½	1 15
Tancos János	1	
Vallyo János	½	1 15

14 honi začnuté od dyepu zostalo tri retaze zemi

Mattajsz Mihály Jana	9/10	
nato dal		5
P. Bende Karoly	1 ½	3 45
Kocis Kucera	½	1 15
<u>Pa Turóci Istvány</u>	<u>1</u>	<u>2 30</u>
8L	23	54 45

Mattajsz Mihály	1	2 30
Kmety Mihály	1	2 30
Lahocki György	2	5
„-„ Mihály	1	2 30
Antal András	½	1 15
Muka András	½	1 15
Kllement János	½	1 15
Leginszki János	1	2 30
Blaho János	2	5
Meszuta János	1	2 30
Malliga György	1	2 30
Kmetyka János	1	2 30
„-„ János	1	2 30
Oravec Pál	1	2 30
Tomasouszki János	1	2 30
Bacouszki János	½	1 15
Mellyinčgar Pál	1 ½	3 45
Palečka Mihály	1	2 30
Tajat Mihály	½	1 15
Bogár Pál Miso	1	2 30
Ondrejo György	½	1 15
Simka György	½	1 15
Holub András	½	1 15
Framko János	1	2 30

Hajduk Mattyás	½	1 15
Boros János olach	½	1 15
9L	23.5	58 45
15 honi od cesti začnuté		
Osztás András	1	2 30
Fasko András	1	2 30
Račko Adám	1	2 30
Fejlix Mattyás	½	1 15
Mellek Pál samu	1	2 30
Szamuely György	1	2 30
Puskely János	1	2 30
Maszni János	½	1 15
Fodor Mihály	½	1 15
Fodor Mihály	½	1 15
N.p. Rechter	1	2 30
„~„	1	2 30
Ponyicki János	1	2 30
Gyivičan Pál	½	1 15
Paulik András	1	2 30
Bornaji János	1	2 30
Hovorka András	1 ½	3 45
Orban György	1	2 30
Versecki Pál	1	2 30
Sebo János	½	1 15
Lehocki János	½	1 15
Mattyej Andráska	2	5
Beszterszki János	½	1 15
Lászik Mártony	1	2 30
Buda Mátyásné	1 ^{1/2}	3 45
Benyo Pál kováč	½	1 15
Blaho Adám	1 ^{1/2}	3 45
Bogár Mártony	1	2 30
Szuchánszki Pál	½	1 15
10L	26.5	68.45
Antal Mihály	1	2 30

16 honi zač od dyepu

Antal György	1	2 30
Szchánszki Pál	$\frac{1}{2}$	1 15
Roszkos Pál	$\frac{1}{2}$	<u>1 15</u>

druhi den delenje

Ondrejo János	$\frac{1}{2}$	1 15
Lomganszki János	1	2 30
Juhász György	$1^{1/2}$	3 45
Karasz János mort	1	2 30
Louci Adam	$\frac{1}{2}$	1 15
Adamik Mihály	$1^{1/2}$	3 45
Antal Pál	1	2 30
Kerdyo Mihály	$\frac{1}{2}$	1 15
Petrovic Pál	$1 \frac{1}{2}$	3 45
Antal János	$1 \frac{1}{2}$	3 45
Pap György	1	2 30
Kis János	$1 \frac{1}{2}$	3 45
Hlásznik Mártony	$\frac{1}{2}$	1 15
Bukovinszki János	$\frac{1}{2}$	1 15
Tallaj György	$\frac{1}{2}$	1 15
Polgak János	$1 \frac{1}{2}$	3 45
Bartos Györgyné	$1 \frac{1}{2}$	3 45
Louci András	1	2 30
Bobor János szivák	$\frac{1}{2}$	1 15
Gyarmoczki György	$\frac{1}{2}$	1 15
Rafaj Andrásné	$\frac{1}{2}$	1 15
Korim György	$\frac{1}{2}$	1 15
Zsihlava Mihály	1	2 30
<u>Sutyina György</u>	$\frac{1}{2}$	<u>1 15</u>
11 L	25.5	64

Lipták Mihály	1	2 30
Kriská János	$\frac{1}{2}$	1 15
„-„ János	$\frac{1}{2}$	1 15
Lyacho János	1	2 30
Tettlyák Mihály	$\frac{1}{2}$	1 15

Kergyo Pál	½	1 15
Karkus András	½	1 15
„-„ János	1	2 30
Kergyo György	4/10	1 (cesta)

17 honi zač od cesti

Bötes András	½	1 15
Lacho János	½	1 15
Lyachata Mártony	½	1 15
Zingori Mihály	1	2 30
Rgečica Tamás	1	2 30
Trnka György	1 ½	3 45
Penička Adam	½	1 15
Čgernik Mihály	1	2 30
Furda Mihály	½	1 15
Trnka Márton	½	1 15
Lopusni János	½	1 15
Ĝutyán János	½	1 15
Furda Mihály	½	1 15
Lopusni János	½	1 15
Ĝutyán János	½	1 15
Franciszti György	½	1 15
Benyo János	1 ½	3 45
Koreny János	½	1 15
Mattus Pál	1	2 30
<u>Tuska Györgyné</u>	<u>1</u>	<u>2 30</u>
12 L	18.4	47.15

Lehocki János	1	2 30
Szvetlik György	1 ½	3 45
„-„ Marci	1	2 30
Szeleszki János	1	2 30
„-„ Adám	1	2 30
Kullyik János	1	2 30
Szuchánszki János	1	2 30
„-„ György	1	2 30
Franciszti Pál	1	2 30

Guttyan Adam	½	1 15
Tout Mártonyné	½	1 15
Mlinárik György	½	1 15
Karasz János	1	2 30
Ačaji János	1	2 30
Maszlák Mártony	2	5
Morauszki Samu	½	1 15
Petrička Mattyas	1	2 30
Paulou Mártony	1 ½	3 45
Szudor János	2	5

18 honi zač od od

Ihnátik Mihál	1	2 30
Alláč Ğergel	1	2 30
Alláč Ğergel	1	2 30
Antal Pál	4	10
Alláč Sámuel	½	1 15
Bogár János	½	1 15
Szekáč János	½	1 15
Karkus Pál	1	2 30
<u>Duszka Mártny</u>	<u>1</u>	<u>2 30</u>
13 L	30.-	77. 30

Duszka János	1	2 30
Szuszekár György	½	1 15
Klement György	1	2 30
„-„ János	½	1 15
Brozman András	½	1 15
Žido András	1	2 30
Kriská Pál	1	2 30
Korim Mátyás	1	2 30
Boros Pál	½	1 15
Framko Pál	½	1 15
Kocis Istvány	1	2 30
Tuska János	1 ½	3 45
Binder Josef	½	1 15
Puskely Pál mi	1	2 30

„-„ Pál mi	½	1 15
Farnciszti Istvány	½	1 15
„-„ Istvány	1	2 30
„-„ Istvány	½	1 15
Tamás János	½	1 15
Lukosi Györg	½	1 15
Cesta	1/2	
Lehoczki Mattyás	1 ½	3 45
„-„ Mattyás	½	1 15
Tuska Pál	½	1 15
Somodyi János	1	2 30
Kollár János	½	1 15
Hajtman Adam	½	1 15
Trnka János	½	1 15
Aracki János	27/10	38
Kováč András	½	1 15
14 L	20.2	50.38

19 honi od cesti zac

Chrapan András	1	2 30
ma dat 1 zl		
Paksi Pálné	1	2 30
Nyemec György	1	2 30
Lyejnar János	½	1 15
Lopusni Mártony	1	2 30
Kukučka Pál	1	2 30
Oravec János mako	½	1 15
Ondrego Mártony mi..	½	1 15
Čirgak János dal zato	1 ¾	16
čozoral mezi segki pod jačmen od sejku		
Čirgak János	½	1 15
Fabrici Mihály	½	1 15
Skrabak Pál	1	2 30
Chlebnicki Pál	½	1 15
Krajčovi Pál	1	2 30
Makaji András	1 ½	3 45

Chlebnicki Istvány	1/2	1 15
Orszag Jánosné	1	2 30
Tallas János	1/2	1 15
Tetylygak Mihály	1/2	1 15
Nyemec János	1 1/2	3 45
Burgan Mihály	1	2 30
Antali Pál	1/2	1 15
Burgan György	1	2 30
Puskely János	1	2 30
Hovorka Mihály	1	2 30
Kovac György	1	2 30
<u>Bunda András</u>	<u>1</u>	<u>2 30</u>
15 L	22.5	71

Fejlix György	1	2 30
Varga Istvány	1/2	1 15
Banszki György	1 1/2	3 45
Gambrich Gyorgy	1	2 30
Janko János	1	2 30
Mattasz Dyorgy	1/2	1 15
„-„ Mihály	1/2	1 15
Tuska Mihály	1	2 30
Kunstar János	1	2 30
Zellyenak János	1/2	1 15
Huhuk Mihály	1	2 30
Mattejdesz Pal	1 ^{1/10}	2 45

20 honi od studgen od tich honi

Gyvican János	1	2 30
Puskely Samuely	1/2	1 15
Tetlygak János	1	2 30
Farkas Pal	1 1/2	3 45
Caprda Pal	1	2 30
Čgernik János	1/2	1 15
Mattajsz János	1	2 30
Kovac György zgak	1	2 30
Bobor Mihály	1/2	1 15

Čirgak András	½	1 15
Kováč János	½	1 15
Híres Mihály	1	2 30
Mattajsz György	½	1 15
Ančin András	½	1 15
Paulik Pál	½	1 15
Vallastyan János	1	2 30
16 L	23.5	57.45
Mağna János	1	2 30
Korim Mihály	1	2 30
Paulik Jánosné	1	2 30
Miklovic György	½	1 15
Antollik Adam	1	2 30
Petrovic János	1	2 30
Louci András	½	1 15
Bogár János babic	½	1 15
Urban Mihály	1	2 30
Lopusni András	1	2 30
Povasaji Mihály	½	1 15
Tout András cižmár	½	1 15
Boldič Mihály	1	2 30
Ančin Mihály	½	1 15
Hodyan András	½	1 15
Rimouszki János	½	1 15
Szucháč András	1	2 30
Sullan János	½	1 15
Hronyec János	1	2 30
Mattejdesz Sámuel	½	1 15
Mattajsz János	2	5
Siklenka Samuel	1½	3 45
Lehocki György	½	1 15
Benčik János	½	1 15
„-„ Pál	1	1 15
Szíleszki Pál	1	2 30
Janis János	½	1 15

Do 16 honov prichodí od Pala Malinku (*prichod í= prístup*)

Gyurkovič András Ondrisa Florisa	1 ^{1/2}	3 45
<u>Szántaji János</u>	<u>1/2</u>	<u>1 15</u>
17 L	24.5	59

do hono prichod pola Matejdes Pala (*pola= vedľa*)

Ročkár János	2	5
Do 19 hono prichodí		
Ročkár Marci		1 2 30 (<i>Marci= Martin</i>)
Karasz Mártony	1	2 30

do 20 hono prichodí

Tout Adam	1 1/2	3 45
Drahota Mihály	1/2	1 15
<u>Benyo Ján za Írom zkonča konopísk</u>	<u>2</u>	<u>18 (<i>zkonča =s konca</i>)</u>
<u>za Írom = za potkom Száraz ér)</u>		
18 L	8	33

Záver

Konkrétnym rokom stanoviť rozhranie prechodu od pastierskeho spôsobu života k poľnohospodárskemu nemožno. Bol to proces desaťročia trvajúci. Po vykúpení sa z večného poddanstva v rokoch 1848 až 1856 už vo väčšom rozsahu sa začína pestovanie obilia na odbyt a nie len pre vlastnú potrebu. Rodina, ktorá sa odhodlala, respektíve mala viac prostriedkov na kúpu pôdy, začala vytvárať nadbytok obilia a hľadala možnosti jeho speňaženia. Sociálna nerovnosť sa začala prehĺbovať práve prechodom k poľnohospodárskemu spôsobu života. Vznikala vrstva bohatých gazdov, stredný stav a maloroľníci, s týmto ruka v ruke vznikala vrstva ľudí bez majetku – sluhovia, želiari bez domu, želiari s domom. Prichádza i samostatná vrstva remeselníkov a obchodníkov. Tento proces si vynucuje aj rast vzdelanosti. Nestačí sa naučiť čítať a písať a výučba náboženstva. Rastie potreba ľudí pre poľnohospodársku špecializáciu – záhradníčenie pestovanie zeleniny a ovocia i pestovanie technických plodín. Prichádza

i poľnohospodárska technika a to si vyžaduje aj mechanikov, ktorí musia ovládať stroje. Tento proces je postupný nemožno mu stanoviť konkrétne jednoznačné hranice.

Poľnohospodárska veľkovýroba, ktorá bola doménou na majetkoch grófov sa po druhej svetovej vojne rozširuje aj na ostatné vrstvy poľnohospodárov práve spomenutým združstevňovaním. Dnes už sa malovýroba nedá uplatniť. Práve taký stav je dnes i v Slovenskom Komlóši, samozásobiteľstvo už totálne zaniklo. Už ani v prídomových záhradách si ľudia nepestujú žiadne plodiny, všetko si kupujú vo veľkých supermarketoch.

Vráťme sa však k pestovaniu konope. Intenzívne pestovanie konôp trvalo až do roku 1945. Zmena režimu po druhej svetovej vojne priniesla aj v Maďarsku zakladanie poľnohospodárskych družstiev. Táto technická plodina stratila na význame hlavne v rodinách. Aj konopiská sa rozorali a začlenili do poľnohospodárskej veľkovýroby. Zanikla tým aj funkcia „*kenderástatova*“, v ktorom sa začína technológia spracovania konope na úžitkové výrobky. *Kenderástatov* bola jedna veľká jama ručne vykopaná cca 60*100 m a hlboká 1.2 m do ktorej sa napustila voda, na dne ktorej sa vytvorila vrstva čierneho blata, týmto blatom sa suché konopné snopy zaťažili aby boli ponorené vo vode kde sa lyko oddelilo po dvoch - troch týždňoch od stopky a potom sa znova snopy vo vode preprali a vysušili. Takto pripravené konope sa začalo spracovávať na kúdel' a potom na kolovrate na priadzu, teda na nite. Priadlo sa skoro v každej domácnosti v mesiacoch december a január a vo februári a v marci sa už tkalo plátno. Z hrubých nití sa tkalo plátno na vrecia a *poňvi* = plachta cca 2*3m, alebo sa takéto nite použili na tkanie handričkových kobercov. Z jemnej priadze sa zase šila spodná bielizeň, alebo aj pracovný odev – nohavice a mužské zástery, obrusy a uteráky a pre ženy domáce zástery. Postel'ná bielizeň bola tiež tkaná z týchto jemnejších nití. Po nástupe bavlnenej priadze začala sa kombinácia týchto dvoch druhov materiálov.

Využívanie konopného plátna prežilo viac ako 100 rokov. Dnes už po tomto období ostala len spomienka tých, ktorí sa skôr narodili.

Bratislava, 2016
Hronec

Michal

